

№6 - JURNAL

«INSON KAPITALI VA IJTIMOIY RIVOJLANISH»

«HUMAN CAPITAL AND SOCIAL DEVELOPMENT»
«ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ И СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ»

SCAN ME

- 2023 -

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI SAMARQAND
DAVLAT UNIVERSITETI**

VI SON

Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish jurnali

Journal Human capital and social development

Журнал Человеческий капитал и социальноеразвитие

«INSON KAPITALI VA IJTIMOIIY RIVOJLANISH»
«HUMAN CAPITAL AND SOCIAL DEVELOPMENT»
«ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ И СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ»
JURNALI

Bosh muharrir: t.f.d., prof. Xalmuradov Rustam Ibragimovich

Bosh muharrir o‘rinbosari: f-m.f.n., dots. Xushvaqtoy Hakim Abdilhakovich

Kotib: PhD., dots., Korjavova Xurshida Abdulmalikovna

Texnik muharrir: assistent., Rabbimov Muxriddin Musoqul o‘g‘li

TAHRIRIYAT KENGASHI

O‘zFA akademigi, i.f.d., prof. Abdurahmonov Qalandar Xodjayivech

O‘zFA akademigi, i.f.d., prof. G‘ulomov Saidaxror Saidaxmedovich

i.f.d., prof. Нехода Евгения Владимировна (Россия)

i.f.d., prof. Xolmo‘minov Shayzoq Rahmatovich (TDIU)

i.f.d., prof. Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich (SamISI)

i.f.d., prof. Muxammedov Murod Muxammedovich (SamISI)

i.f.d., prof. Arabov Nurali Uralovich (SamDU)

i.f.d., prof. Safarov Baxodirxon Shaxriyovich (SamDU)

i.f.d., prof. Nasimov Dilmurod Abdulloyevich (SamDU)

i.f.n., prof. Aslanova Dilbar Xasanovna (SamISI)

PhD, dots. Djurakulov Shoxrux Davronovich (SamDU)

i.f.n., dots. Yuldashev Shamsiddin Qiyomiddinovich (SamDU)

i.f.n., dots. Nizamov Axtam Numonovich (SamDU)

i.f.n., dots. Bozorov Berdimurod Ulug‘murodovich (SamDU)

i.f.n., dots. Boboqulov Bahromqul Mamatkulovich (SamDU)

i.f.n., dots. Usmanova Dilafruz Karshiyevna (SamDU)

i.f.n., dots. Alibekova Saodat Lapasovna (SamDU)

PhD, dots. Nasimov Ikrom Xusanovich (SamDU)

PhD, dots. Ernazarov Ortiq Eshnazarovich (SamDU)

PhD, dots. Ulug‘murodova Nodira Berdimuradovna (SamDU)

PhD, dots. Sharifov Shuhrat Saidahmadovich (SamDU)

PhD, dots. Maxmudova Mohinur Ravshanbekovna (SamDU)

PhD, dots. Bakayev Ziyovuddin Toshbolta o‘g‘li (SamDU)

<https://doi.org/10.59251/2181-3973.2023.v3.138.3.2550>

O'ZBEKISTONDA TURISM SOHASINING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Xasanov Axmadjon Shodiyarovich–

*Ishtixon tuman Kambag'allikni
qisqartirish va bandlik bo'limi boshlig'i o'rinbosari.*

Annotatsiya Maskur maqolada O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanish holati, mamlakatga tashrif buyurgan xorijiy sayyohlar soni, ularning maqsadlari, hukumat tomonidan sohaga doir olib borilayotgan siyosat hamda turistik infratuzilma rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: turizm, turistik infratuzilma, tashrif buyurgan turistlar soni, turoperator va turagentliklar, gid va tarjimonlar, ekskursovodlar.

Annotatsiya В данной статье рассматривается состояние развития туризма в Узбекистане, количество туристов, посещающих страну, их цели, государственная политика в этой области, а также проанализированы основные показатели развития туристской инфраструктуры.

Ключевые слова: туризм, туристическая инфраструктура, количество посещенных туристов, туроператоры и турагентства, гиды и переводчики, экскурсоводы.

Annotation. This article the state of tourism development in Uzbekistan, the number of tourists visiting the country, their goals, the government's policy in the tourism sector, and also the main indicators of the development of tourism infrastructure were analyzed.

Keywords: tourism, tourism infrastructure, number of tourists visited, tour operators and travel agencies, guides and translators, tour guides.

Kirish

Jahon turizm tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilning 1-choragida xalqaro turistlar soni 2023-yilning 2-choragida pandemiyadan oldingi darajaning 85 foizini va 2023-yilning iyulida 90 foizini tashkil etdi. Taxminan 700 million sayyoh 2023-yilning yanvar-iyul oylari orasida xalqaro miqyosda sayohat qilgan, bu 2022-yilning shu oylariga nisbatan qariyb 43 foizga ko'p, ammo 2019-yilga nisbatan 16 foizga kam. [<https://www.unwto.org/unwto-world-tourism-barometer-data>.].

Butunjahon turizm va sayohatlar kengashi (The World Travel & Tourism Council) tomonidan taqdim etilgan statistik ma'lumotlarda qayd

etilganidek, COVID-19 pandemiyasi 2019-yilda 334 milliondan ortiq kishini ish bilan ta'minlagan turizm sohasida bandlik darajasining pasayishiga olib keldi. Yopiq chegaralar va boshqa cheklovlar tufayli 2020-yilda turizm 70 milliondan ortiq ish o'rinlarini yuqotdi va 2020-yilda turizm sohasida band bo'lganlarning umumiy soni 264 millionni tashkil qildi. Turizm sohasining qayta jonlanishi natijasida bu ko'rsatkich 2022-yilda butun dunyo bo'ylab 295 milliondan ortiq kishiga etdi. Shunday qilib, o'tgan yili turizm va sayohat sektori dunyoda har 11ta ish o'rinlaridan bittasini qo'llab-quvvatladi. [<https://www.atorus.ru/node/52405>.]

Turizm sohasi jahon iqtisodiyotidagi yuqori daromadli va

aholining bandligini ta'minlab berishda peshqadamlik qilayotganini inobatga olib, mamlakatimizda xalqaro standartlarga to'liq javob beradigan infratuzilmani hamda maqbul va qulay turizm muhitini yaratish, transport logistikasini rivojlantirish, ichki va tashqi yo'nalishlarni kengaytirish, transport xizmatlari sifatini oshirish, turizm bozorining turli segmentlariga yo'naltirilgan turizm mahsuloti va xizmatlarini diversifikatsiya qilish bo'yicha bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Turizm sohasini tezkor rivojlanishini ta'minlash maqsadida, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2016-yil 2-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-4861-sonli Farmoni soha rivojlanishini yangi bosqichga ko'tardi [1].

Ushbu Farmonga binoan mamlakat iqtisodiyotining strategik tarmog'i sifatida turizmni jadal rivojlantirish uchun qulay iqtisodiy va tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlar yaratish, hududlarning ulkan turizm salohiyatidan yanada to'liq va samarali foydalanish, turizm tarmog'ini boshqarishni tubdan takomillashtirish, milliy turizm mahsulotlarini yaratish va ularni jahon bozorlarida targ'ibot qilish, turizm sohasida O'zbekistonning ijobiy qiyofasini shakllantirish maqsadida bir qator vazifalar va ularni amalga oshirishning asosiy ustuvor yo'nalishlari belgilab olindi. Shundan kelib chiqqan holda, mamlakatda turizmni jadal rivojlantirish, mavjud ulkan turizm salohiyatidan yanada to'liq va samarali foydalanish, an'anaviy madaniy-tarixiy turizm bilan birgalikda turizmning

boshqa salohiyatli turlarini rivojlantirish mamlakat oldida turgan dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

Jahon hamda mahalliy tadqiqotlarda olimlar tomonidan turizm sohasini rivojlantirishga katta e'tibor berib kelinmoqda. Bu borada, xorijlik yetakchi olimlardan Rob Davidson [2], Nigel Evans [3], Scott McCabe, Xavier Font [4], Krzysztof Cieslikowski [5], V.I.Azar [6], A.Yu.Aleksandrova [7], V.S.Bogolyubov [8], M.B.Birjakov [9], I.T.Balabanov [10], V.A.Kvartalnov [11] singari olimlarning ilmiy ishlari alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu olimlarning tadqiqotlarida turizm sohasini rivojlantirishning nazariy jihatlarini, tamoyillari, hamda turizm infratuzilmasini takomillashtirish masalalariga katta e'tibor qaratilgan.

O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirishga hissa qo'shgan olimlardan Xalqaro Islom akademiyasi dotsenti B.B.Valliyev mamlakatimizda turizmni rivojlantirish maqsadida turizm brendlari asosida raqobatbardosh milliy turistik mahsulotni yaratish va jahon turizm xizmatlari bozoriga olib chiqishda integratsiyalashgan marketing konsepsiyasining ishlab chiqilishi kerakligini ta'kidlaydi [12].

N. Xaydarovning fikriga ko'ra, mamlakatda turizmni rivojlantirish uchun ta'lim sohasiga xorijlik talabalarni qabul qilishni keskin ko'paytirish kerak. Ular kamida 4 yil o'qish davrida turistlar kabi hayot kechiradi. Ularni o'qish davrida ota-onalari va yaqin do'stlari ko'rib ketish uchun kelib-ketish imkoniyati juda kattaligini ta'kidlaydi [13].

Ko'rib o'tilgan mutaxassislarining fikriga ko'ra, turizm sohasini

rivojlantirish mamlakatning barcha sektorlarining rivojlanishiga bevosita ta'siri yuqori ekanligi asoslab berilgan. Hozirgi kunda mamlakatimiz turizm salohiyatini rivojlangan davlatlar foydalanayotgan tajribalar asosida mavjud bo'lgan turistik salohiyatdan foydalanish orqali dunyoga namoyon qilishi zarur hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu ilmiy maqolada O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanish istiqbollari tahlil qilindi. Turizm bo'yicha rasmiy statistik ma'lumotlardan foydalanib, nazariy mushohada, tizimli yondashuv, kuzatish, umumlashtirish, qiyosiy tahlil, sintez kabi usullardan samarali foydalanildi.

Tahlil va natijalar.

O'zbekiston o'zining boy madaniy merosi va noyob tarixiy, diqqatga sazovor joylarini ochib berishga intilib, turizm sohasini jadal rivojlantirmoqda. Mamlakatda infratuzilmani rivojlantirishga, turizm sohasida xizmat ko'rsatishni yaxshilashga, sayyohlar uchun sharoit yaratishga sarmoya kiritilmoqda. Shu bilan birga, bu tizimni faol rivojlantirish uchun sohani diversifikatsiya qilishga intilmoqda.

Jumladan, Prezidentimiz tomonidan bosqichma-bosqich kompleks chora-tadbirlar xususan, qarorlar, farmonlar va davlat dasturlari qabul qilinmoqda. So'nggi yillarda turizm sohasini rivojlantirish, turistlarga yetarli sharoitlar yaratish, turizm infratuzilmasini shakllantirish hamda turistlarning xavfsizligini ta'minlash borasida belgilangan chora-tadbirlar huquqiy hujjatlar bilan mustahkamlanib, turizmni rivojlantirishning yaxlit konsepsiyasi shakllantirildi hamda

turizmga iqtisodiyotning strategik sektori maqomi berildi. Turizm sohasini tezkor rivojlanishini ta'minlash maqsadida 2016-yildan keyin boshqaruv strukturasida ham ko'plab o'zgarishlar vujudga kelmoqda.

2016-yil 2-dekabrdagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-4861-sonli Farmoni asosida "O'zbekturizm" Milliy kompaniyasi negizida O'zbekiston Respublikasi Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi tashkil etildi [14]. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 06-apreldagi "Turizm, sport va madaniy meros sohalarida davlat boshqaruvi tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6199-sonli Farmoni bilan Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi negizida Turizm va sport vazirligi tashkil etildi [15]. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 18-fevraldagi "Turizm va madaniy meros vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-135-sonli Qarori bilan Turizm va madaniy meros vazirligiga o'zgartirildi [16] va 2022-yilnig oxirigacha shu vazirlik o'zini faoliyatini olib bordi. 2023-yilning yanvar oyidan boshlab O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 21-dekabrdagi "Yangi O'zbekiston ma'muriy islohotlarini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-269-sonli Farmoni bilan Madaniyat va turizm vazirligiga o'zgartirildi [17]. 2023-yil 7-iyuldagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ma'muriy islohotlar doirasida madaniyat va turizm sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil

qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-114-sonli Farmoni bilan Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi huzurida Turizm qo'mitasi tashkil etildi [18], 1-jadval.

1-jadval.

Respublikada turizm sohasidagi boshqaruv tashkilotlarning yillar kesimidagi o'zgarishi

<i>Yillar</i>	<i>Boshqaruv tashkilotlarning nomi</i>
<i>1992-2016</i>	<i>"O'zbekturizm" milliy kompaniyasi</i>
<i>2016-2021</i>	<i>O'zbekiston Respublikasi Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi</i>
<i>2021-2022</i>	<i>Turizm va sport vazirligi</i>
<i>2022-2023</i>	<i>Turizm va madaniy meros vazirligi</i>
<i>2023 (yanvar-iyul)</i>	<i>Madaniyat va turizm vazirligi</i>
<i>2023 (iyul)</i>	<i>Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi huzurida Turizm qo'mitasi</i>

Turizm sohasida qabul qilinayotgan qarorlar, farmonlar va davlat dasturlari turizm salohiyatidan to'liq va samarali foydalanish, turizm infratuzilmasidagi muammolarni tezkor hal etish, shuningdek, mavjud resurslar

va imkoniyatlardan har tomonlama foydalanish imkonini bermoqda.

2016-2023-yillar oralig'ida turizm sohasini rivojlantirish uchun jami 63 ta normativ huquqiy hujjatlari qabul qilindi.

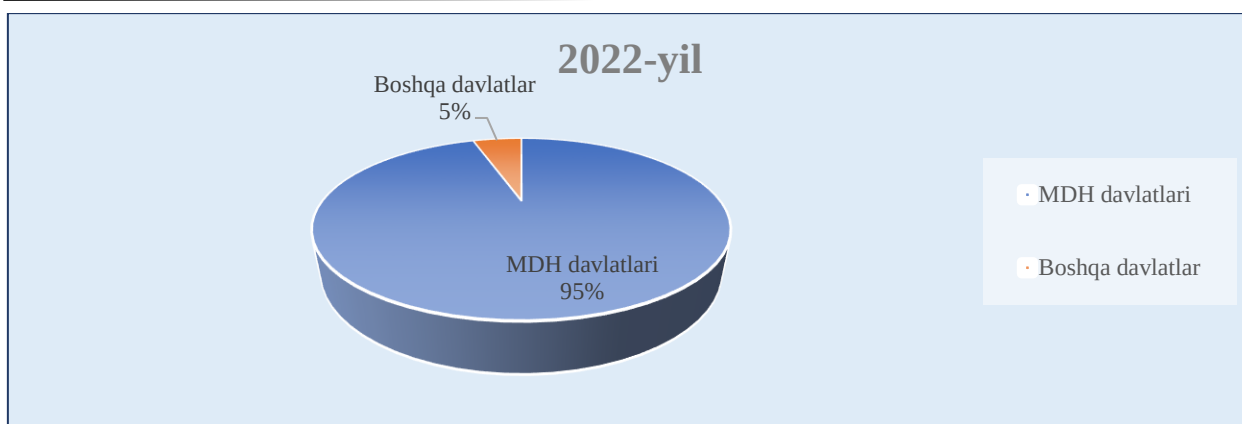
2-jadval.

2016-2023-yillar oralig'ida turizm sohasini rivojlantirish uchun qabul qilingan normativ huquqiy hujjatlari ro'yxati

<i>№</i>	<i>Qonun hujjatlari nomi</i>	<i>Soni</i>
<i>1</i>	<i>Qonun</i>	<i>1</i>
<i>2</i>	<i>Prezident Qarori</i>	<i>19</i>
<i>2</i>	<i>Prezident Farmoni</i>	<i>16</i>
<i>4</i>	<i>Vazirlar Mahkamasining Qarorlari</i>	<i>27</i>
	<i>Jami:</i>	<i>63</i>

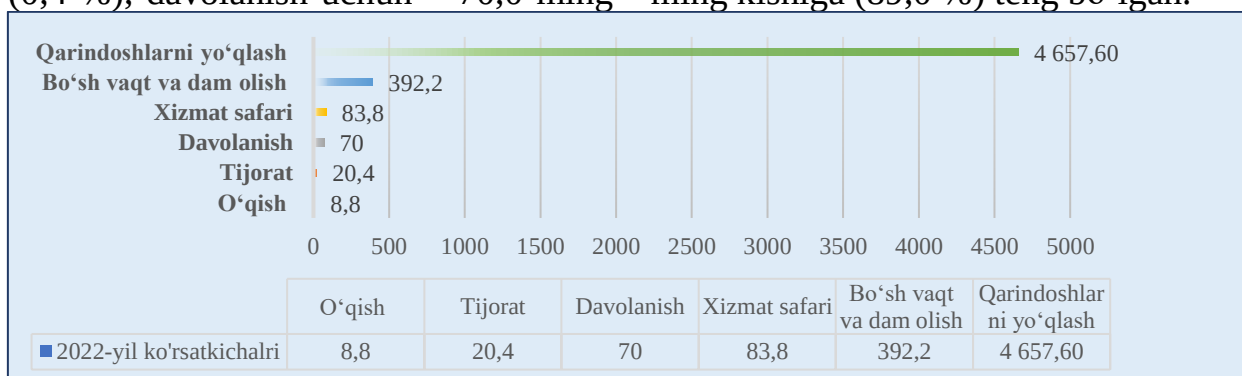
Hukumat tomonidan bu sohani rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar natijasida 2022-yil yanvar-dekabr oylarida O'zbekistonga kelgan xorijlik fuqarolar soni jami 5 232,8 ming nafarni tashkil etgan. 2021-yilga nisbatan ularning soni 2,8 barobarga oshgan.

2022-yilda O'zbekiston Respublikasiga MDH davlatlaridan 4 968,1 ming kishi tashrif buyurib, bu jami kelganlarning 94,9 foizini tashkil etdi, boshqa davlatlardan –264,7 ming kishi (5,1 %) tashrif buyurgan.

1-rasm. O‘zbekiston Respublikasiga 2022-yilda tashrif buyurgan xorijiy sayyohlarning ulushi (ming kishi).

2022-yilning yanvar-dekabr oylarida O‘zbekistonga kelgan chet el fuqarolari safar maqsadini o‘qish uchun deb belgilaganlar soni – 8,8 ming kishiga (jami kelganlarning 0,2 % i) teng, tijorat maqsadida kelganlar – 20,4 ming kishi (0,4 %), davolanish uchun – 70,0 ming kishi (1,3 %), xizmat safari uchun – 83,8 ming kishi (1,6 %), bo‘sh vaqt va dam olish uchun – 392,2 ming kishiga (7,5 %) hamda eng ko‘p sayohatlarning maqsadlariga esa qarindoshlarni yo‘qlash deb belgilanganlari – 4 657,6 ming kishiga (89,0 %) teng bo‘lgan.

2-rasm. 2022-yilning yanvar-dekabr oylarida O‘zbekistonga kelgan chet el fuqarolarining safar maqsadlari bo‘yicha taqsimlanishi (ming kishi).

Tegishli davrning o‘tgan 2021-yilga nisbatan o‘qish maqsadidagi safarlar – bo‘sh vaqtini o‘tkazish va dam olish uchun 2,5 baravarga va qarindoshlarni yo‘qlash uchun 2,9 barobarga oshgan.

37,5 foizga, xizmat safarlari – Xorijiy fuqarolarning 38,1foizga, tijorat maqsadidagi safarlar – respublikamizga eng ko‘p oqimi 48,9 foizga oshgan. Davolanish uchun quyidagi davlatlardan qayd etildi (3-jadval).

3-jadval.

O‘zbekiston Respublikasiga xorij davlatlaridan kelgan chet el fuqarolari (2022-yil yanvar-dekabr, ming kishi)

Davlatlar	Tashrif buyurgan xorijiy fuqarolar soni (ming kishi)
Qozog‘iston	1 551,1
Tojikiston	1 448,0
Qirg‘iziston	1 356,9

Rossiya	567,6
Turkiya	75,5
Janubiy Koreya	20,0
Germaniya	17,7
Hindiston	16,8
Belarus Respublikasi	13,7
AQSh	13,2
Isroil	11,3
Ukraina	11,1
Fransiya	10,9
Buyuk Britaniya	10,4
Boshqa mamlakatlar	108,6

2022-yilning yanvar-dekabr oylarida O'zbekiston Respublikasiga kelgan erkaklar soni – 2 585,8 ming kishidan iborat bo'lib, bu kelgan barcha xorijiy fuqarolar umumiy sonining 49,4 foizini tashkil etadi. 2021-yilga nisbatan ularning soni – 2,7 barobarga oshgan. 2022-yil davomida kelgan erkaklarning eng katta qismi to'rtinchi chorakka to'g'ri kelgan – 837,5 ming kishi, bu ularning umumiy sonining 32,4 foizini tashkil etgan.

2022-yilda yurtimizga tashrif buyurgan ayollarning umumiy soni 2 647,0 ming kishidan iborat bo'lgan va kelgan barcha turistlarning umumiy

sonining 50,6 foizini tashkil etdi. 2021-yilga nisbatan ularning soni 2,9 barobarga oshdi. 2022-yil davomida kelgan ayollarning eng katta qismi uchinchi chorakka to'g'ri kelgan – 884,8 ming kishi, bu ularning umumiy sonining 33,4 foizini tashkil etdi [19].

Turistik infratuzilmaning asosiy ishtirokchilar soning yillar kesimida rivojlanish darajasini baholash ushun quyidagi asosiy ko'rsatkichlar: turoperator va turagentliklar soni, gid va tarjimonlar soni, ekskursovodlar sonini tahlil qilishni lozim deb topdik (2-jadval), [20].

2-jadval.

Turistik infratuzilma rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	2019	2020	2021	2022	2022-yilning 2019-yilga nisbatan o'zgarishi	2022-yilning 2021-yilga nisbatan o'zgarishi
Turoperator va turagentliklar soni	517	337	280	348	0,67	124,2
Gid va tarjimonlar soni	238	141	129	180	0,75	139,5
Ekskursovodlar	181	96	66	91	0,50	137,8

Yuqoridagi ma'lumotlarni tahlil qilish natijasida, 2022-yilni 2021-yil bilan solishtirganda turoperator va turagentliklar soni – 24,2 foizga, gid va tarjimonlar soni – 39,5 foizga,

ekskursovodlar soni – 37,8 foizga oshganligini, lekin bu ko'rsatkichlarni 2019-yil bilan solishtirganda turoperator va turagentliklar soni – 33 foizga, gid va tarjimonlar soni – 25 foizga,

ekskursovodlar soni – 50 foizga kam ekanligini ko‘rishimiz mumkin.

Bu ko‘rsatkichlarni oshirish maqsadida, O‘zbekiston oxirgi uch yil ichida ko‘plab xalqaro tadbirlarga mezbonlik qilmoqda. Bunday katta tarixiy tadbirlardan biri, 16-20-oktabr kunlari Samarqandda bo‘lib o‘tgan Birlashgan Millatlar Tashkilotining Butunjahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) Bosh Assambleyasining 25-yubiley sessiyasidir. Bu tadbirda 160 ga yaqin davlatlardan turizm yo‘nalishida faoliyat yurituvchi davlat idoralari rahbarlari, xalqaro tashkilotlar va turistik biznes vakillari ishtirok etishdi. (Saudiya Arabistoni, Albaniya, Ozarbayjon, Bagama, Baxrayn, Gvatemala, Gaiti, Kot-d’Ivuar, Indoneziya, Monako, Niger, Panama, Portugaliya, Siyerra-Leone, Ukraina, Urugvay, Yaman kabi mamlakatlar).

Qayd etish joizki, O‘zbekiston keyingi 2023-2027-yillar uchun UNWTO Ijroiya kengashining Vakolatlar bo‘yicha qo‘mitasi a‘zoligiga qabul qilindi. Bu UNWTO Ijroiya kengashi tomonidan qabul qilinadigan muhim qaror va hujjatlar, ularda a‘zo davlatlar ishtirokining haqqoniyliigi va tamoyillarga mosligini nazorat qilish vakolati O‘zbekistonga ishonib topshirilganligini bildiradi. Bosh Assambleyaning O‘zbekistonda o‘tkazilishi mamlakatimizning xalqaro maydondagi nufuzini oshirish, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik ko‘lamini yanada kengaytirish, madaniy va turizm salohiyatini targ‘ib qilishda yangi imkoniyatlarni taqdim etadi. Jumladan, UNWTO doirasida tashkillashtirilishi rejalashtirilayotgan Investitsiya forumi O‘zbekistonning barcha hududlaridagi investitsiyaviy salohiyati yuqori bo‘lgan

obyektlar, hududlar, loyihalar yirik xorijiy investorlarga taqdim etilishi, yurtimizga faol maqsadli va manzilli investitsiyalar jalb etilishi bo‘yicha ko‘plab muhim biznes kelishuvlariga erishilishi ko‘zda tutilmoqda. Forum turizm sektoridagi imkoniyatlarni o‘rganish uchun global manfaatdor tomonlarni, sanoat rahbarlarini va investorlarni birlashtirib mamlakatimizda yaratilgan qulay investitsion muhit hamda xorijiy investitsiyalarni jalb etishning mustahkam huquqiy asoslarini namoyish etish, shuningdek ishtirokchilar o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishga qaratildi.[<https://gov.uz/news/view/254>]

Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vaziri Aziz Abduhakimov bu sessiyada nutq so‘zlar ekan mamlakat ishtirokchi investorlarga 3 milliard dollar qiymatdagi loyihalar taklif qilishini aytdi.

Sayyohlik sektorini rivojlantirish uchun ko‘plab yengilliklar berdik. Masalan, QQS 20 foizdan 12 foizgacha tushirildi, QQSni 7 kun ichida qaytarish imkoni berildi. Bojxona xizmatida ham yengillashtirilgan tartiblar joriy qilindi. Xizmatlar sifatini oshirish maqsadida innovatsion startaplarni qo‘llash va soha uchun kadrlar tayyorlash uchun ta’limga e’tiborni oshirdik. Bu forumda investorlarga umumiy qiymati 3 milliard dollardan ortiq bo‘lgan loyihalar taklif etiladi, dedi Abduhakimov.

[<https://kun.uz/uz/news/2023/10/18/sayyohlik-ortidan-milliardlar-samarqandda-butunjahon-turizm-tashkilotining-yubiley-sessiyasi-otkazilmoqda>.]

Shu bilan birga, Bosh Assambleya doirasida “Ipak yo‘li” turizm va madaniy

meros xalqaro universiteti hamkorligida o'tkazilgan "Ta'lim forumi" turizm sohasidagi ta'limning bugungi kundagi holatini namoyon etish, malaka oshirish va barcha uchun inklyuziv imkoniyatlar yaratishga sarmoya kiritish naqadar muhim ekanini namoyon qildi.

Suningdek, turizm sohasidagi kadrlar salohiyatini yanada oshirish, ularni jahon bozoridagi raqobatbardoshligini oshirish maqsadida 2023-yil 20-oktabr kuni Samarqand shahridagi UNWTO bilan hamkorlikda "Turizm akademiyasi" ochildi. Bosh kotib Zurab Pololikashvili Samarqand shahridagi yangi Turizm akademiyasining ochilish marosimiga tashrif buyurdi. Akademiya ushbu sohaga yangi kelgan talabalarni, shuningdek, turizm sohasida ishlayotgan talabalarni o'qitadi va ularga karyerasini oshirish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni beradi. [<https://www.unwto.org/news/opportunity-for-all-samarkand-academy-adds-to-growing-unwto-education-network>].

2023-yilning 23-noyabr kuni Urumchi shahrida bo'lib o'tgan "Shanxay Hamkorlik Tashkilotining 2023 – turizm yili" Forumi doirasida Turizm qo'mitasi raisi Umid Shadiyev va ShHT Bosh kotibi Chjan Min o'rtasida uchrashuv bo'lib o'tdi.

Uchrashuvda tomonlar ShHTda turizm sohasidagi hamkorlikni kengaytirish, tashkilotga a'zo davlatlardan yetakchi media va sayyohlik blogerlari pullini shakllantirish va ular ishtirokida 2024-yil davomida ShHT makonidagi eng yaxshi sayyohlik yo'nalishlariga info-

turlar tashkil etish masalalari ko'rib chiqildi.

ShHT Bosh kotibi Chjan Min Samarqandda bo'lib o'tgan UNWTO Bosh Assambleyasi doirasida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ilgari surilgan "BMT doirasidagi xavfsiz turizmning global kodeksi", Yashil turizmni rivojlantirish bo'yicha xalqaro harakatlar dasturi, 2025-yilni "Jahon inklyuziv turizm yili" deb e'lon qilish bo'yicha maxsus deklaratsiyasi kabi tashabbuslar umumjahon ahamiyatga ega ekanligini alohida ta'kidlab, ShHT ushbu hujjatlarga hammualliflik qilishga tayyor ekanligini bildirdi.

Shuningdek, uchrashuv yakunida O'zbekistonda ish boshlagan UNWTO Xalqaro turizm akademiyasi va "Ipak yo'lida turizm" tematik ofisi bilan ShHT o'rtasida qo'shma loyihalarni amalga oshirishga kelishib olindi. [<https://uzbektourism.uz/news/view?id=2997>].

2023-yilda O'zbekiston turizm sohasi uchun yana bir tarixiy voqea va o'zbek diplomatiyasining g'alabasi bo'ldi. Parijda bo'lib o'tgan UNESCO Bosh assambleyasida navbatdagi 43-sessiyani 2025-yilda Samarqandda o'tkazish rasman ma'qullandi. Bosh Assambleyaning sessiyasi oxirgi marta Parijdan tashqari 1985-yilda (Sofiya sh., Bolgariya) bo'lib o'tgan.

Mamlakatimiz turizm salohiyatini Jahon bozorlarida keng ko'lamda targ'ib qilish maqsadida 2024-yilda quyidagi xalqaro turizm ko'rgazmalarini tashkil etishini rejalashtirdi:

3-jadval.

O'zbekistonda 2024-yilda xalqaro turizm tadbirlarining tashkil etish rejasi [https://t.me/sam_turizm]

№	Tadbirlar nomi	O'tkazilish sanasi
1	"World Travel Market-2024"	yanvar
2	"FITUR" Ispaniya	24-28-yanvar
3	"EMIT" Turkiya	6-9-fevral
4	"ITB Berlin" Germaniya	5-7-mart
5	"MITT" Rossiya	19-21-mart
6	"AITF" ozarbayjon	3-5-aprel
7	ATM" BAA	6-9-may
8	"SITF" Koreya	9-12-may
9	"ITB China" Xitoy	27-29-may
10	"MATTA Fair" Malayziya	sentabr
11	"Отдых Leisure" Rossiya	sentabr
12	"Tourism Expo Japan" Yaponiya	oktabr
13	"ITB Asia" Singapur	oktabr
14	"IFTM Top Resa" Fransiya	oktabr
15	"TTG Rimini" Italiya	9-11-oktabr
16	"WTM" Buyuk Britaniya	noyabr
17	"Halal Indonesia Expo" Indoneziya	dekabr

Turizmni rivojlantirishning jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, mazkur industriyani yuqori daromadli sohaga aylantirish uchun davlat va xususiy sektordagi barcha ishtirokchilarning sa'y-harakatlarini birlashtirish va mustahkamlash zarur. Bunda, hukumatning roli – xalqaro, hukumat va xususiy sektor darajalarida turizm sohasidagi rivojlanish siyosatini muvofiqlashtirish va rejalashtirishni ta'minlashdan iborat.

Shu nuqtai nazardan, 2022-yilning 26-aprel kuni Prezident Shavkat Mirziyoev raisligida turizm xizmatlari ko'lamini kengaytirish va infratuzilmasini rivojlantirish chora-tadbirlari bo'yicha videoselektor yig'ilishida turizm industriyasini rivojlantirish, sohadagi, xizmatlar ko'lamini kengaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, aholining daromadlari, yashash darajasi va sifatini oshirish hamda mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va nufuzini yaxshilashga qaratilgan masalalarga alohida urg'u berildi.

Mamlakatning har bir hududida turizmni rivojlantirish bo'yicha yirik loyihalar amalga oshirib kelinmoqda. Bunga, Namangandagi "Afsonalar vodiysi", Bo'stonliqdagi "Amirsoy" majmualari yaqqol misol bo'la oladi. Prezident yig'ilish davomida "O'zbekiston turizm magistrali" bo'ylab, 31 ta tuman va shahar hududidan o'tuvchi yo'llar bo'yida avtoturargoh, kemping, avtoservis, ovqatlanish, yoqilg'i quyish kabi xizmatlarni qamrab olgan "Karvonsaroy"lar barpo etish taklifini ham berdi. Albatta, bu takliflarning amalga oshirilishi, yangi ish o'rinlarining yaratilishi, aholi bandligining ta'minlanishi hamda turmush farovonligining oshishiga, shuningdek mamlakat iqtisodiyotida turizm industriyasi ulushining sezilarli ravishda ortishiga, sayyohlar oqimining ko'payishiga xizmat qiladi. Ichki turizmni rivojlantirish hamda tadbirkorlarga yanada qulay shart-sharoitlar yaratish maqsadida qator imkoniyatlarning belgilab berilishini

ta'kidlab o'tdilar. [https://dunyo.info/cyrl/site/inner/ichki_va_ziyorat_turizmni_rivozhlantirish_im_koniyatlari_kengaymoqda-bYY].

Xulosa va takliflar.

Yuqoridagilardan kelib chiqib quyidagicha xulosa qilish mumkin:

Birinchidan, O'zbekistondagi turizm sohasini tahlil qilish natijasida so'nggi yillarda bu sohani rivojlantirish, turizm infratuzilmasini takomillashtirish va diversifikatsiya qilish bo'yicha belgilangan chora-tadbirlar huquqiy hujjatlar bilan mustahkamlanib turizm salohiyatidan to'liq va samarali foydalanish uchun qo'shimcha sharoitlar yaratib berayotganligi aniqlandi.

Ikkinchidan, 2016-2023-yillar oralig'ida turizm sohasini rivojlantirish uchun qabul qilingan jami normativ huquqiy hujjatlar soni 63 tani tashkil etayotgani bu sohaga berilayotgan e'tiborning yoqori ekanligidan dalolat beradi.

Uchinchidan, Hukumat tomonidan amalga oshirilayotgan ishlar natijasida O'zbekistonga kelgan xorijlik fuqarolar soni jami 5 232,8 ming nafarni tashkil etganligi, bu ko'rsatkich 2021-yilga nisbatan 2,8 barobarga oshganligini ko'rsatmoqda.

To'rtinchidan, Mamlakatimiz 16-20-oktabr kunlari Samarqandda Butunjahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) Bosh Assambleyasining 25-yubiley sessiyasiga mezbonlik qilganligi va UNESCO Bosh assambleyasida navbatdagi 43-sessiyani 2025-yilda Samarqandda o'tkazilishi, O'zbekiston haqiqatdan ham dunyo turizm davlatlari orasida o'z o'rnini topganligidan dalolat bermoqda.

Beshinchidan, 2023-yil 20-oktabr kuni Samarqand shahridagi UNWTO bilan hamkorlikda "Turizm akademiyasi"ning ochilishi, bu sohada faoliyat olib boruvchi kadrlarning jahon bozorida raqobatbardoshligini oshirishga imkoniyat yaratib beradi.

Oltinchidan, O'zbekiston hududlarida yirik loyihalarni amalga oshirib kelinishi, bu sohadagi yangi ish o'rinlarining yaratilishiga, aholi bandligining oshishiga, mamlakat iqtisodiyotida turizm industriyasi ulushining sezilarli ravishda ortishiga va sayyohlar oqimining ko'payishiga xizmat qilmoqda.

Alohida ta'kidlash joyizki, turizm sohasini rivojlantirish uchun olib borilayotgan islohotlar nafaqat tashqi turizmni balki ichki turizmni rivojlantirishga poydevor yaratmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 2-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-4861-sonli Farmoni.
2. Rob Davidson. *Business events 2nd edition*. England.: Routledge, 2018. – 486 page.
3. Nigel Evans. *Strategic Management for Tourism, Hospitality and Events*. Routledge; 3rd edition (August 20, 2019). – 814 pages.
4. Scott McCabe., Xavier Font. *Marketing for Sustainable Tourism*. Routledge; 1st edition (December 13, 2019). – 208 pages.

5. Krzysztof Cieslikowski. *Business tourism as innovative product for destinations. Innovative (Eco-) Technology, Entrepreneurship and Regional Development. Conference proceedings, 2015. ISBN 978-9955-27-479-7 (online).*
6. Азар В.И. *Экономика и организация туризма.* - М.: Экономика, 2003. – 322 с.
7. Александрова А.Ю. *Международный туризм.* - М.: Аспект Пресс, 2002. – 346 с.
8. Боголюбов В.С. *Экономика туризма: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений.* - М.: «Академия», 2005. – 192 с.
9. Биржаков М.Б. *Введение в туризм: изд. 9-е, перераб. и доп.* СПб.: Издательский дом «Герда», 2007. – 576 с.
10. Балабанов И.Т. *Экономика туризма: учебное пособие.* – М.: Финансы и статистика, 2003. - 176 с.
11. Квартальнов В.А. *Энциклопедия туризма: справочник* – М.: Финансы и статистика, 2000. – 368 с.
12. Valliyev B.B., “O‘zbekistonda turizmning zamonaviy yo‘nalishlarini rivojlantirish xususiyatlari” // *Builder of the future.* 2022. – 202-208 b.
13. Xaydarov N., “Turizmi rivojlantirishda xorijiy davlatlar tajribasi” // *Ochiq iqtisodiyot: sog‘lom raqobat, biznes va investitsion muhit jozibadorligi. Xalqaro amaliy anjuman. TDIUH.* 2023.
14. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 2-dekabrda “O‘zbekiston Respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-4861-sonli Farmoni.
15. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 06-aprelda “Turizm, sport va madaniy meros sohaslarida davlat boshqaruvi tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6199-sonli Farmoni.
16. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 18-fevralda “Turizm va madaniy meros vazirligi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi PQ-135-sonli Qarori.
17. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 21-dekabrda “Yangi O‘zbekiston ma’muriy islohotlarini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-269-sonli Farmoni.

Foydalanilgan Internet saytlari.

1. <https://www.unwto.org/unwto-world-tourism-barometer-data>.
2. <https://www.atorus.ru/node/52405>.
3. <https://gov.uz/news/view/2541/>
4. <https://kun.uz/uz/news/2023/10/18/sayohlik-ortidan-milliardlar-samarqandda-butunjahon-turizm-tashkilotining-yubiley-sessiyasi-otkazilmoqda>.
5. <https://www.unwto.org/news/opportunity-for-all-samarkand-academy-adds-to-growing-unwto-education-network>
6. <https://uzbektourism.uz/news/view?id=2997>
7. https://t.me/sam_turizm
8. https://dunyo.info/cyrl/site/inner/ichki_va_ziiorat_turizmi_rivozhlantirish_imkoniyatlari_kengaymoqda-bYY

кулайликлар билан таъминланган уйларда яшовчи оилалар уй хизматини юритиш учун бундай кулайликларга эга бўлмаган оилаларга қараганда анча кам вақт сарфлашади.

Уй-жой коммунал хўжалиги соҳасини ривожлантириш суръатлари ва ҳажми, бир томондан, мустақил эмас, балки истеъмолчилардан ҳосил бўладиган катталик. Масалан, саноатнинг ривожланиши шаҳарда аҳоли сонининг ошишини белгилаб берувчи шаҳар ҳосил қилувчи омил ҳисобланади. Ўз навбатида, уй-жой, маданий-маиший қурилишнинг ҳам суръатлари ортади. Иккинчи томондан, ишлаб чиқариш соҳаси, унинг динамикаси кўпроқ аҳолининг меҳнат қилиши, турмуши ва дам олиши учун нормал шароитларни таъминловчи шаҳар коммунал хизмат кўрсатиш соҳасининг ривожланишига боғлиқ.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, Ўзбекистонда иқтисодий ислохотларни амалга оширишнинг дастлабки босқичида қўлга киритилган энг муҳим натижа – якка тартибда уй-жой қурилиши кўламини анча кенгайтиришга муваффақ бўлинди, бу ҳол аҳолини уй-жой

билан таъминлаш, республика аҳолисининг коммунал-маиший ва уй-жой шароитларини яхшилаш соҳасидаги анчагина муаммоларни ҳал қилишга ёрдам берди.

Шу билан бирга, бозор иқтисодиётининг пойдевори – давлат тасарруфидан ташқаридаги мулк пайдо бўлди. Хусусийлаштиришнинг ҳуқуқий асослари яратилди. Уй-жой фондининг хусусийлаштирилиши муносабати билан коммунал хизмат кўрсатиш тизимида ҳам туб ўзгаришлар бўлди. Бу тизим бутунлай маҳаллий бошқарув органлари ихтиёрига ўтди. Минтақаларнинг аҳолига коммунал хизмат кўрсатишдаги мустақиллиги ва масъулияти ортди.

Бу ўзгаришлар ва яратилган имкониятлар, ўз навбатида, аҳоли турмуш даражасини яхшилашда уй-жой коммунал хизматлар тизимини жадаллаштириш, ижтимоий сиёсатни самарали ишлаб чиқишда аҳолига ёрдам кўрсатишда, асосланган қарорлар қабул қилишда мамлакатда ўтказилаётган ислохотларнинг ижтимоий-иқтисодий дастурларининг амалга оширилишини муҳим аҳамият касб этади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Бузырев, В.В. Экономика жилищной сферы. В.В. Бузырев, В.С. Чекалин. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 256 с.;
2. Жуков, Д.М. Экономика и организация жилищно-коммунального хозяйства города / Д.М. Жуков. – М.: ВЛАДОС-пресс, 2005. – 95 с.;
3. Нурибетов Р.И., Носирова Л.А. Проблемы развития жилищно-коммунальной сферы. “Ўзбекистон меъморчилиги, қурилиш ва шаҳарсозлигининг ривожланиши муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий конференция материаллари, I-қисм, Самарқанд, 2007;
4. Ёдгаров В.У., Бутунов Д.Я. Уй-жой коммунал хўжалиги ва иқтисодиёти. Дарслик. 2011.

MUNDARIJA

1. <i>Қишлоқ аҳолиси бандлигини оширишнинг ижтимоий-иқтисодий механизмларини такомиллаштириш.</i>	
Хомитов Комилжон Зоитович	1-11
2. <i>Саноат инфратузилмасининг ҳозирги ҳолати ва уни ривожлантириш йўналишлари.</i>	
Шавқиев Эркин	12-20
3. <i>Ижтимоий хизматлар бозори ривожланишини тартибга солишнинг таъкилий-иқтисодий механизмни такомиллаштириш.</i>	
Усманов Илёс Арзикулович	21-32
4. <i>Хизмат кўрсатиш соҳасида давлат-хусусий шериклиги ривожланишининг хориж тажрибаси.</i>	
Омонов Шермухаммад Бекмурод ўғли	33-45
5. <i>Bank muassasalarining iqtisodiy xavfsizligi holatini baholash.</i>	
Malikova Dilrabo Muminovna, Arutyunova Lolita Vladimirovna	46-52
6. <i>Инновационная деятельность вузов в современных условиях развития экономики.</i>	
Алибекова Саодат Лапасовна	53-58
7. <i>Хизмат кўрсатиш корхоналарида иқтисодий фаолиятни бошқариш тизимини такомиллаштириш.</i>	
Эрдонов Муҳаммадамин Эрдон ўғли	59-69
8. <i>Туризм инфратузилмасида иқтисодий фаолиятнинг ривожланиш хусусиятлари.</i>	
Дилшод Мураткулович Абдураимов	70-76
9. <i>Социально-экономическое значение и принципы развития сферы услуг.</i>	
Абдуллаева Зульфия Иззатовна	77-88
10. <i>Xizmat ko'rsatish sohasida elektron tijoratni funksiyalari va ularning asosiy vazifalari.</i>	
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	89-102
11. <i>Turistik xizmatlarni rivojlantirishda moddiy-madaniy meroslardan foydalanish imkoniyatlari: Samarqand regioni misolida.</i>	
Bahrieva Zarina Nasimovna	103-106
12. <i>O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanish istiqbollari.</i>	
Xasanov Axmadjon Shodiyarovich	107-117
13. <i>Oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirishda xorij tajribasining tutgan o'rn.</i>	
Kuldashv Sherzod Alimardonovich	118-126

14. Qishloq joylarida xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyati samaradorligini baholash.	
Xalimov Shaxboz Xalimovich	127-133
15. Intellektual kapital va intellektual tadbirkorlik: nazariy yondashuv.	
B.Bobokulov, A.Amirov, X.Eshbekova	134-142
16. Sanoatni rivojlantirish orqali aholini ish bilan banligini ta'minlash.	
Bozorov Berdimurod Ulug'murodovich	143-151
17. Increasing the quality of training of specialists for the banking sphere.	
Ernazarov O.E, Boynazarova I.M, Nomurodov Q.O, Valieva N.Gh	152-160
18. Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish.	
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	161-169
19. Mamlakatimizda raqamli banklar faoliyati takomilashtirish yo'llari.	
S.B.Boboqulov, M.B.Boymurotova	170-177
20. Qishloq joylarda maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish.	
Xamdamov Eldor Toshtemirovich	178-186
21. Intensiv bog'dorchilikda iqtisodiy samaradorlikni oshirish: nazariy istiqbollar va istiqboldagi yo'nalishlar.	
Fazliddin Norbekov	187-192
22. Ўзбекистонда уй-жой ва коммунал хўжалигини бошқаришнинг ташкилий асослари.	
Ҳасанов Тоҳир Абдурашидович	193-197